

ANOG

BOEREN MET 'N GRUINE RAAND

Jaarverslag 2025

Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen

ANOG
is aangesloten bij

boerennatuur

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	Projecten	12
ANOG in cijfers	4	Vooruitblik 2026	16
Organisatie	5		
ANLb	9		

Voorwoord

Het jaar 2025 zal de boeken ingaan als het jaar van de 500 miljoen euro voor agrarisch natuurbeheer; gaat het nu wel of niet door?

Het bleef spannend tot eind oktober 2025, toen uiteindelijk in meerdere fasen over een aantal jaren meer budget vrijgemaakt werd voor ons beheer. Dat leverde ons veel nieuwe aanmeldingen voor het lidmaatschap van de ANOG op.

We kunnen ongeveer 200 hectare meer natuurland creëren in ons werkgebied.

Daarnaast is er een uitbreiding van werkzaamheden op het kantoor: inmiddels hebben we 9 mensen in dienstverband.

Gelukkig kunnen we in Vlagtwedde gebruikmaken van wat extra ruimte, maar het blijft krap gehuisvest.

Het jaar stond voor het bestuur ook in het teken van het zoeken naar geschikte huisvesting, en daar zijn we tot op heden nog niet in geslaagd. We zullen zeker een goede plek vinden, maar het precies laten aansluiten bij wat we willen, is toch een hele zoektocht. Samen met onze in 2025 aangestelde nieuwe manager, Hilde de Boer, hebben we intensief overleg over deze zaken. We zijn zeer tevreden over hoe zij haar werk oppakt binnen de ANOG en hoe zij het personeel leidt met een persoonlijke aanpak.

Wat ook bijdraagt aan een goede sfeer tussen het personeel en het bestuur is een gezamenlijke zomeravondactiviteit en de kerstborrel. Zo kunnen we een keer in een andere sfeer bij elkaar zitten.

De ANOG staat er financieel gezond voor, en het is prettig dat we met het extra budget meer voor onze leden kunnen doen. Daarnaast zullen ook thema's als klimaat en water vaker aan bod komen dan we eerder gewend waren. Met een nieuwe koers en uitgangspunten, die we dit jaar op papier hebben gezet, hebben we echt de ruimte om deze ambities waar te maken.

Verder wil ik u oproepen kennis te nemen van dit jaarverslag. Er staat veel lezenswaardigs in, en reacties zijn natuurlijk van harte welkom.

Ik hoop u vaak te mogen treffen op een van onze bijeenkomsten of activiteiten, die ook in 2026 weer gehouden zullen worden.

Hemmo Bolhuis

Voorzitter ANOG

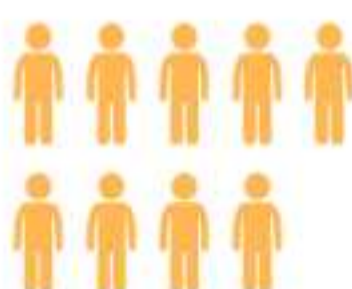
ANOG in Cijfers

De vereniging

410 Leden/donateurs

9 Werknemers

5 Bestuurders

Resultaten

Leefgebied

Open akkerland
Dooradering
Categorie water
Categorie klimaat

Beheer in hectare

Projecten: **5**

Het bestuur

Voorzitter

Hemmo Bolhuis

Penningmeester

Doeko van t Westeinde

Secretaris (& vice voorzitter)

Harry Geling

Algemeen lid

Gert Sterenborg

Algemeen lid

Leendert Jan Onnes

Een jaar vol verandering

2025: een jaar van veranderingen bij ANOG.

Voorafgaand aan dit jaar waren er in het bestuur wat wisselingen en lopende het jaar is het team op kantoor uitgebreid met maar liefst 4 collega's.

Inmiddels hebben wij naast de vertrouwde gezichten, uitbreiding gekregen met een communicatiemedewerker en twee ANLb-medewerkers.

Er was een managementwissel en in mei begon ik bij deze club van enthousiaste en betrokken collega's.

2025: ook het jaar waarin bleek dat de budgetten voor agrarisch natuurbeheer de komende jaren verder worden uitgebreid.

Een uitdaging, maar ook een mooie kans om de groei in beheer weg te zetten op de juiste plekken met de meest effectieve pakketten.

Het team is veel in gesprek met de deelnemers en puzzelt en denkt samen na over passend beheer dat de biodiversiteit ten goede komt.

Ook waren er dankbare projecten zoals BoerenPerspectief, Gruinblauwe Raand en Gezonde Bodem, Gezonde Sloot.

2025: was ook een jaar waarin wij met Boerennatuur bezig zijn gegaan met doorontwikkeling van de collectieven.

Het streven is: één stem, één belofte, één kwaliteitsniveau. Daarom gaan we verder bouwen aan professioneel werkende collectieven en gaan we de samenwerking op provinciaal niveau en binnen de vereniging Boerennatuur versterken. Spannende en uitdagende tijden voor de 39 landelijke collectieven.

Mijn eerste jaar zit er bijna op en ik zie uit naar een groenere toekomst met het team en al onze leden. Samen werken en samenwerken aan biodiversiteit voor een prachtig agrarisch landschap in Oost-Groningen.

Hilde de Boer

Manager ANOG

De werkorganisatie

Manager	Hilde de Boer
Financieel secretarieel medewerker	Jolanda Wilts-Lavrijsen
Gebiedscoördinator	Monique Mellema
Projectmedewerker ANLb	Heleen Strockmeijer
Projectmedewerker ANLb	Marianne Ootjers
Projectmedewerker ANLb	Damiën Kramer
Projectmedewerker ANLb	Dian Haverkort
Projectmedewerker	Bram Willems
Communicatiemedewerker	Marnix van Weringh

Adviesgroep ANLb

Bestuur	D. van 't Westeinde (Voorzitter)
Leden	D. Nigten G. Kaput H. Smit J.O. Bosker
Werkorganisatie	M. Mellema H. Strockmeijer M. Ootjers D. Kramer

ANLb

Het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), de conditionaliteiten en de eco-regeling zijn met elkaar verbonden in het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) dat in 2023 is ingegaan. Om mee te kunnen doen aan ANLb moet men voldoen aan de conditionaliteiten (basisvoorwaarden) van het nieuwe GLB.

In het GLB kunnen agrariërs kiezen tussen de eco-regeling en/of het ANLb beheer waardoor het wegleggen van beheer er niet eenvoudiger op geworden is.

In 2025 hebben we nog te maken met de naweeën van het GLB-beleid van 2024. In 2024 moesten de akkerbouwers nog voldoen aan de '4% niet productief' regeling van RVO. Door de complexiteit en door het zetten van vele vinkjes zijn er door deelnemers administratieve fouten gemaakt in de gecombineerde opgave. Veertien ANLb-deelnemers hebben een kortingsbrief van RVO ontvangen, waarvan er vier deelnemers in bezwaar zijn gegaan. Ook ANOG heeft bezwaar gemaakt op de ingehouden vergoeding voor deze deelnemers. Wanneer de bezwaren zijn afgehandeld krijgt ANOG herbeschikking van RVO over de uitbetaling van 2024. ANOG moet de korting van RVO doorberekenen aan de deelnemers. Afgelopen jaren hebben deze bezwaren en administratieve afhandelingen veel tijd en negatieve energie gekost.

Leefgebied	Deelnemers	Beheer eenheden	Bruto (ha.)	Netto (ha.)	Min beschikt (ha.)	Max beschikt (ha.)
Open Akkerland	103	325	704,9	704,64	612,35	704,16
Dooradering	15	40	71,62	72,62	61,9	71,18
Categorie Water	39	242	54,43	54,02	45,3	52
Categorie Klimaat	7	13	42,38	42,38	35,75	41

Open akkerland

Het grootste deel van het ANLb budget gaat bij ANOG naar het leefgebied Open Akkerland. In 2016 is ANOG begonnen met tien clusters in het Open Akkerland. Een jaar later kwamen daar de clusters Nieuwolda en Bellingwolde bij. En in 2018 kwamen de clusters Bourtange en in 2019 Over den Dijk erbij. Vanaf dit jaar is het beheer van Pagediep dat onder Dooradering viel overgezet naar Open Akkerland doordat het vanaf 2025 voldeed aan de cluster-eisen uit het Natuurbeheerplan Groningen. Verder zijn de clusters in de loop der jaren versterkt en uitgebreid. Om de kwaliteit van agrarisch natuurbeheer te verbeteren worden er jaarlijks gesprekken gevoerd met deelnemers om beheer te gaan rouleren en/of opnieuw in te zaaien op hun bedrijf.

De meest verdichte/verruigde randen worden als eerste geprobeerd te verplaatsen, opnieuw in te zaaien of om te zetten naar een ander pakket. Niet alle beheereenheden binnen een cluster worden in hetzelfde jaar verplaatst of omgezet, hiermee willen we kaalslag voorkomen in een gebied. Als richtlijn houden we aan dat de kruidenrijke akkers in het 2^e, 3^e of 4^e jaar opnieuw moeten worden ingezaaid of verplaatst.

Dooradering

Vanaf 2023 zijn de leefgebieden Droge en Natte Dooradering samengegaan in Dooradering. Het beheer dat wordt afgesloten in het leefgebied Dooradering ligt vooral in Westerwolde voor patrijzen, gorzen en kneuen. Het beheer wordt voornamelijk langs landschapselementen geplaatst en bij voorkeur aan de zuidkant. Het beheer in Westerwolde moet uiteindelijk leiden tot een samenhangend geheel dat als een buffer om de natuurgebieden van Westerwolde ligt. Dit zorgt voor een robuuster gebied voor akkervogels rond de beek Ruiten Aa.

Categorie Klimaat

Voor de categorie Klimaat is in 2025 het beheer van 2024 grotendeels voortgezet. Op kleine schaal is er binnen deze categorie beheer afgesloten. Hieruit hebben wij en ook onze deelnemers de eerste praktijkervaringen opgedaan met de nieuwe beheerpakketten. Komende jaren zal het beheer binnen deze categorie verder worden uitgewerkt en geoptimaliseerd.

Categorie Water

In 2025 zijn de 3- en 4-meterse randen stabiel gebleven qua oppervlakte en aantal randen. De meeste randen van 2024 zijn in 2025 verlengt. Wel zijn enkele randen in het najaar opnieuw ingezaaid met een mengsel van 1- en meerjarig FAB-mengsel. Dit heeft positief uitgedrukt doordat deze randen de ongewenste kruiden beter onderdrukten. In 2024 zijn we wel veel FAB-randen kwijtgeraakt in het ANLb doordat deze door deelnemers werden ingezet voor de '4% niet productief' regeling en in de Eco-regeling.

Afgelopen jaren had ANOG ruim 35 ha. aan 3- of 4-meterse bufferstroken aangelegd met deelnemers op vrijwillige basis. Door de verplichte bufferstroken, invulling van de '4% niet productief' en door de eco-regeling 'beheerde bufferstroken' zijn er vele randen verdwenen uit het ANLb. In totaal is er in 2025 ruim 25 ha. aan 3- en 4-meterse FAB randen beheerd door onze deelnemers. Wel zijn er na 2024 twee deelnemers gestopt met FAB randen in het ANLb. Naast de bufferstroken zijn er volveldse maatregelen uitgevoerd zoals bodemverbetering en extensieve graanteelten.

Projecten

ANOG doet veel meer dan ANLb. Dit is weggezet binnen verschillende projecten. Ook in 2025 hebben we projecten afgerond en nieuwe opgestart. Een kort overzicht.

Afgeronde projecten

In 2025 werd de pilot Natuurinclusieve Landbouw Midwolder Bouwten afgerond. Dit meerjarige praktijkexperiment stond onder leiding van Het Groninger Landschap, waarbij ANOG als samenwerkingspartner betrokken was bij de uitvoering en kennisdeling. Binnen deze pilot werd onderzocht wat de effecten zijn van natuurinclusieve maatregelen op bodem, biodiversiteit en bedrijfsvoering. Een belangrijke uitkomst is de duidelijke toename van biodiversiteit op de akkers: met name de samenstelling van de loopkevergemeenschap verschoof van algemene soorten naar soorten die kenmerkend zijn voor meer natuurlijke habitats. Daarmee laat het project zien dat natuurinclusieve maatregelen daadwerkelijk ecologische meerwaarde kunnen opleveren, al vraagt verdere doorontwikkeling om tijd en passende economische randvoorwaarden.

Gezonde Bodem, Schone Sloten

Binnen het project Gezonde Bodem, Schone Sloten werken we aan praktische oplossingen voor uitdagingen rondom waterkwaliteit, waterkwantiteit en bodemgezondheid. In 2025 organiseerden we kennisbijeenkomsten waarin maatregelen centraal stonden die boeren direct kunnen toepassen om bodem en waterkwaliteit te verbeteren.

Daarnaast zijn een aantal deelnemers gestart met ecologisch slootbeheer. Samen verkennen we hoe dit in de praktijk uitpakt: wat vraagt het van de bedrijfsvoering, hoe is het inpasbaar en wat levert het op voor het leven in en rondom de sloot? De eerste ervaringen geven richting aan hoe we dit verder kunnen ontwikkelen binnen het agrarisch gebied.

Agrarisch Natuurlijk

Het project Agrarisch Natuurlijk is een initiatief van BoerenNatuur, waarbij ANOG voor het eigen werkgebied de uitvoering verzorgt. Samen met melkveehouders brengen we in beeld welke bijdrage zij al leveren aan natuur en landschap. Op veel bedrijven zijn elementen aanwezig zoals kruidenrijk grasland, bomenrijen, erfbeplanting en voederhagen. Vaak meer dan op het eerste gezicht zichtbaar is. Het project maakt zichtbaar wat boeren bijdragen aan biodiversiteit en landschap en versterkt hun positie in de keten. Zo ontstaat een stevige basis voor erkenning en waardering door zuivelverwerkers en andere partners.

Gruinblauwe raand, van Dollard tot an Troapel

Begin 2025 is het project Gruinblauwe Raand – van Dollard tot an Troapel gestart. In dit project werken agrariërs aan het versterken van de groenblauwe dooradering van het landschap, met specifieke aandacht voor erven en perceelsranden.

In 2025 hebben 26 deelnemers beplantingsplannen opgesteld voor hun erf en directe omgeving. Daarbij wordt zoveel mogelijk gewerkt met inheemse soorten, om de ecologische waarde voor insecten, vogels en andere inheemse soorten te vergroten. Begin 2026 gaan de eerste deelnemers over tot aanplant. Hiermee zetten we een concrete stap richting een aantrekkelijker en veerkrachtiger landschap in het werkgebied van ANOG.

Boeren Perspectief

In 2025 is BoerenPerspectief Groningen met succes van start gegaan – een nieuw, provinciaal initiatief waarbij ANOG samenwerkt met BoerenNatuur Groningen West, BoerenNatuur Midden Groningen en LTO Noord om agrarische ondernemers te ondersteunen bij toekomstgerichte keuzes. BoerenPerspectief biedt alle boeren en tuinders in Groningen kosteloze, onafhankelijke begeleiding op maat, gericht op thema's als bedrijfsontwikkeling, verduurzaming, nieuwe verdienmodellen en bedrijfsovername, zonder een vaste uitkomst voor te schrijven. Deelnemers uit de hele provincie maken al gebruik van deze ondersteuning en verkennen met een vaste procesbegeleider wat haalbare en realistische perspectieven zijn voor hun bedrijf. Tegelijk blijft er ruimte om nog meer boeren te betrekken bij deze begeleidingstrajecten in het komende jaar.

Vooruitblik 2026

Het ANLb werkt; dat zien niet alleen wij, maar ook op Europees, nationaal en provinciaal niveau wordt dit erkend. Er wordt de komende tijd dus ook flink ingezet op uitbreiding.

Om dit op de juiste manier neer te zetten, heeft ANOG aan Marjon Schultinga van Schultinga Akker- en Natuurprojecten gevraagd om mee te denken over een nieuwe koers die ons in staat stelt om op een gerichte manier sturing te geven aan onze werkzaamheden.

Een substantiële uitbreiding van het ANLb budget; hoe zou dat in Oost-Groningen effectief en pragmatisch kunnen worden ingezet? Op welke doelen kan of wil ANOG inzetten, in welke gebieden en hoe kan het stelsel zo optimaal mogelijk worden ingezet? Om antwoorden te vinden op deze vragen zijn vele gesprekken gevoerd intern en extern, en rapporten doorgenomen. Dit gaf vele inzichten, maar leverde tegelijkertijd ook vragen op en bracht te maken keuzes aan het licht.

Inhoudelijke keuzes, maar ook organisatorische keuzes. Dit samen zorgt ervoor dat ANOG zich doorontwikkeld en voorbereid op de toekomst.

Inhoudelijk heeft het bestuur gekozen om in te zetten op het versterken van de groenblauwe dooradering. Een koers die goed aansluit op diverse beleidsontwikkelingen provinciaal, landelijk en Europees. Het bestaande netwerk van opgaande begroeiing en sloten wordt hierdoor versterkt met het ANLb.

Dit gebeurt in de vorm van akkerranden, ecologisch slootbeheer, beheer van opgaande begroeiing maar ook volveldse beheermaatregelen waar dit passend is. Deze insteek draagt bij aan biodiversiteit in de breedte: vogels, insecten en waterleven. Het biedt nieuwe kansen voor gebieden en meer deelnemers. Ook wordt de samenwerking in gebieden versterkt met bijvoorbeeld het waterschap en loonwerkers voor ecologisch slootbeheer. Het Oldambt, de Veenkoloniën en Westerwolde vragen hierbij elk om een eigen aanpak: het landschap verschilt immers. Met de kennis die ANOG al in huis heeft en elders beschikbaar is, kan er zo regionaal maatwerk plaatsvinden. Samen ontwikkelen en kennis opdoen speelt een belangrijke rol: wat werkt wel en wat niet? En voor welke soorten zijn bepaalde beheermaatregelen belangrijk? Er zal worden ingezet op kennisontwikkeling, en uitwisseling hiervan in groepsverband met deelnemers

Dit sluit aan op de behoefte die uit de enquête onder leden naar voren kwam en versterkt het samen 'lerend beheren'.

De substantiële uitbreiding van het ANLb budget, een nieuwe koers en nieuwe werkwijze vragen om een gebiedsbenadering: kansrijke locaties vinden en de potentie die deze bieden in kaart brengen. Het ANLb moet slim worden ingezet, zowel inhoudelijk en organisatorisch. Het vraagt in sommige gevallen om te investeren in nieuwe kennis en opnieuw keuzes maken voor ANOG als organisatie én deelnemers van het ANLb.

In 2025 is er al flink veel werk verzet om de uitbreiding van het budget voor 2026 weggezet te krijgen in het veld. Hier is al een start gemaakt met de nieuwe koers: nieuwe gebieden, deelnemers en maatregelen worden meegenomen en de personele bezetting is uitgebreid. In 2026 zal dit verder worden vormgegeven en zo ontstaan er meer kansen voor bestaande en nieuwe deelnemers én biodiversiteit!

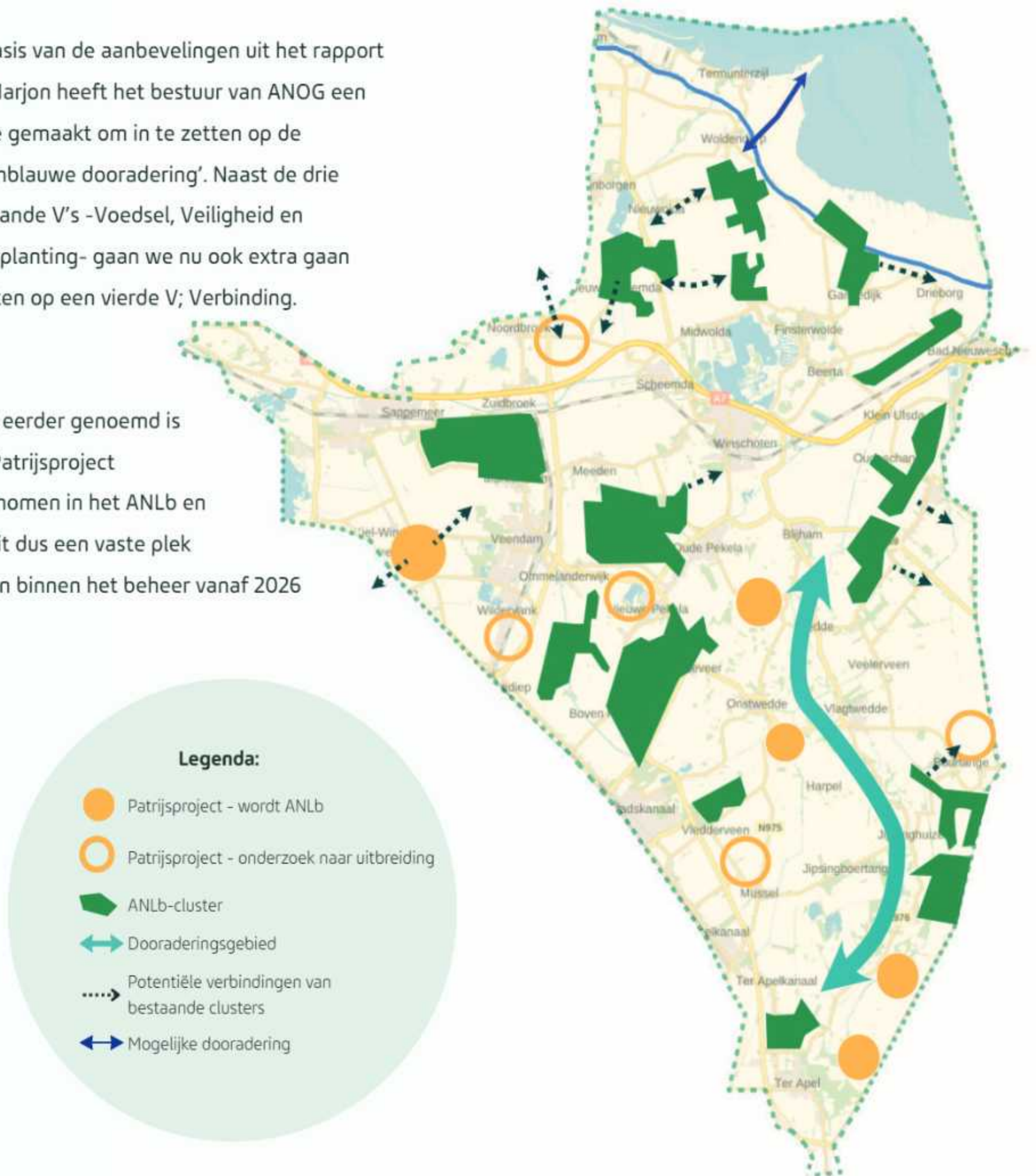

Visie in kaart

Forse uitbreiding en een nieuwe focus

Op basis van de aanbevelingen uit het rapport van Marjon heeft het bestuur van ANOG een keuze gemaakt om in te zetten op de 'groenblauwe dooradering'. Naast de drie bestaande V's -Voedsel, Veiligheid en Voortplanting- gaan we nu ook extra gaan inzetten op een vierde V; Verbinding.

Zoals eerder genoemd is het Patrijsproject opgenomen in het ANLb en zal dit dus een vaste plek krijgen binnen het beheer vanaf 2026

COLOFON

Foto's

Theo Verstrael p2

Anog archief p5, p8, p9, p13, p15

Laura de Lange p14, p16

Mark Zekhuis p17

Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen

Beatrixstraat 13

9541CC

Vlagtwedde

0597 72 69 66

info@anog.nl

www.anog.nl

ANOG
is aangesloten bij

boerennatuur

IBAN NL49RABO 038.26.52.630

KVK 02081153

BTW NL81244797B01

